

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Ostravě rozhodl samosoudkyní JUDr. Zorou Šmolkovou ve věci

žalobkyně: **E.P.**

proti
žalované:

Česká správa sociálního zabezpečení
sídlem Křížová 1292/25, 150 00 Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 17. 5. 2021, ve věci starobního důchodu,

takto:

- I.** Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 17. 5. 2021, č. j. X, **se zrušuje** a věc **se vrací** žalované k dalšímu řízení.
- II.** Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

1. V květnu 2020 žalobkyně podala žádost o přiznání starobní důchodu, a to od 1. 8. 2020. V ní mj. požádala o uznání péče o dceru, která se narodila v X. Uvedla, že o dceru osobně pečovala od jejího narození až do 31. 3. 1987, od počátku X dcera pobývala v zařízení Marianum Opava. Rozhodnutím ze dne 25. 6. 2020 žalovaná přiznala žalobkyni starobní důchod ve výši 14 898 Kč. Žalobkyně proti rozhodnutí podala námitky, jelikož nesouhlasila se závěrem, že důchodového věku dosáhne až 8. 9. 2022. Pokud by jí žalovaná započítala péči o dceru, žalobkyně by dosáhla důchodového věku již 8. 7. 2021, následkem čehož by měla nárok na vyšší důchod. Po spletitém dokazování žalovaná rozhodnutím označeným v záhlaví námítky zamítla. Měla, za to, že žalobkyně mohla o svou dceru pečovat i mimo ústavní péči. Nešlo tedy o případ, který předpokládá § 4 odst. 1 vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.
2. Žalobkyně se proti tomuto rozhodnutí brání žalobou, v níž namítá, že žalovaná špatně zhodnotila její námitky, resp. nezohlednila podstatné skutečnosti. Uvádí, že vyhláška č. 284/1995 Sb. rozlišuje pouze důvody, pro které bylo dítě umístěno do ústavu. Za oprávněné označuje zdravotní důvody, ale nehodnotí, zda by za jistých okolností bylo možné o dítě pečovat i v domácím prostředí. Žalovaná staví proti žalobkyni skutečnost, že dcera trávila u rodičů víkendy a prázdniny apod. Podle žalobkyně žalovaná vůbec nepochopila, že tyto návštěvy svědčí pouze o citových vazbách matky k její dceři a nelze je použít k stanovení vyššího důchodového věku žalobkyně. Dle žalobkyně je důležité, že její dceru mohli do ústavu pro mentálně postiženou mládež (Marianum v Opavě) přijmout pouze v případě, že měla vážné zdravotní potíže. V případě její dcery jde o těžké mentální postižení spolu s epileptickými záchvaty. Závěrem žalobkyně zdůrazňuje, že pro účely výpočtu jejího důchodového věku jí žalovaná měla péči o dceru zohlednit dle § 4 odst. 1 vyhlášky č. 284/1995 Sb.
3. Žalovaná ponechává rozhodnutí na úvaze soudu.
4. Soud nejdřív zjistil, že žaloba byla podána včas [§ 72 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb. soudního řádu správního (s. ř. s.)] a poté přezkoumal napadené rozhodnutí v mezích žalobních bodů (§ 75 odst. 2 s. ř. s.). Soud rozhodl bez jednání, jelikož s tím účastníci souhlasili (§ 51 odst. 1 s. ř. s.). Žaloba je důvodná.
5. Ze správního spisu mj. vyplynulo, že žalobkyně požádala o starobní důchod s datem první výplaty srpen 2020, jelikož se domnívala, že důchodového věku dosáhne 8. 7. 2021. Žalovaná při stanovení jejího důchodového věku nepřihlédla k péči o její dceru. Neshledala, že by žalobkyně splnila podmínku péče dle § 32 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění ve spojení s § 4 odst. 1 vyhlášky č. 284/1995 Sb. Za účelem zjištění okolností ústavní péče dcery žalobkyně obeslala žalovaná několik zařízení, resp. organizací, které mohly mít údaje o zdravotním stavu dcery žalobkyně. Zámek Dolní Životice, p. o., jako nástupnická organizace příspěvkové organizace Marianum, uvedl, že dcera žalobkyně byla od 1. 4 1987 do 9. 11. 2015 umístěna v zařízení Marianum v Opavě. Co do jejího zdravotního stavu odkázal na její ošetřující lékařku a psychiatra. Následně předložil žádost o přijetí dcery žalobkyně do ústavu sociální péče pro mládež duševně vadnou ze dne 5. 11. 1986, ze které plyne, že žalobkyně a její tehdejší manžel žádali o přijetí tehdy tříleté dcery a pobírali přírůstek při invaliditě dítěte ve výši 500 Kčs. Žádosti bylo přiloženo vyjádření okresní sociální pracovnice ze sociálního šetření, ze kterého vyplývá, že žalobkyně pracovala pouze na 4hodinový pracovní úvazek hlavně na odpoledních směnách, neboť se střídala s manželem v péči o dceru, a že rodičům byl na poradenském dni nabídnut Okresním národním výborem Karviná ústav sociální péče v Opavě. Odborná pracovní skupina doporučila dítě přijmout do ústavu sociální péče pro mentálně postiženou mládež. Předložil také rozhodnutí Krajského národního výboru v Ostravě ze dne 13. 11. 1986 o přijetí dcery žalobkyně do ústavu sociální péče pro mládež podle § 63a vyhlášky č. 142/1982 Sb. Dceru žalobkyně pak sociální pracovnice povolala k nástupu do ústavu sociální péče dne 31. 3. 1987. Dcera nakonec do ústavu nastoupila od 22. 4. 1987, jelikož od 1. 4. 1987 do 21. 4. 1987 byla nemocná a v péči rodičů. Z předložené části zdravotní dokumentace je zřejmé, že 24. 4. 1987 dcera žalobkyně

podstoupila vstupní psychiatrické vyšetření, z něhož [pro špatnou čitelnost písma lékaře] plyne, že dcera vydává jen neartikulované zvuky, musí být krmena tekutou stravou, má hluboký intelektový defekt. Z dalších vyšetření pak plyne zejména lehký spánek, neklid ve dne či to, že [v listopadu 1994] nemluví, nereaguje na výzvy, nic ji nezajímá.

6. V červnu 1989 posudková komise Okresního národního výboru zjistila, že dceři žalobkyně přísluší mimořádné výhody III. stupně – průkazky ZTP/P, jelikož trpí závažným mentálním defektem, nemluví, je nečistá. Dítě pokládala za dlouhodobě těžce zdravotně postižené; dle komise vyžadovalo mimořádnou péči zvláště náročnou. Městský národní výbor v září 1989 zprostil dceru žalobkyně povinnosti vzdělávat se, a to s ohledem na doporučení pedagogicko-psychologické poradny. V dubnu 1990 pak souhlasil s uvolňováním dcery žalobkyně do péče rodičů. Ústav sociálních služeb v únoru 1993 konstatoval, že dcera žalobkyně se nachází v ústavu sociální péče, její zdravotní stav je dobrý, odpovídá opožděnému duševnímu vývoji. Rodiče se náležitě starají, pravidelně ji navštěvují. Jedenkrát v měsíci ji berou na víkend do své péče. Mimo to jejich dcera s nimi tráví i prázdniny. Co se týče několika posledních let, Benjamín, p. o., sdělil, že nyní dceři žalobkyně poskytuje celoroční pobytovou službu, a to od roku 2015. Doplnil, že nemůže posoudit, zda vzhledem k jejímu zdravotnímu postižení byly podmínky k poskytování péče v domácím prostředí. Z lékařské zprávy MUDr. W., psychiatra, ze dne 11. 2. 2021, plyne, že nemoc dcery žalobkyně je vrozená, nelze předpokládat zlepšení a že z tohoto zdravotního důvodu byla ve 4 letech umístěna v Ústavu sociální péče Marianum.
7. Pro nárok na starobní důchod má rozhodující význam doba pojištění a důchodový věk. Zákon stanoví odlišný věk odchodu do starobního důchodu pro muže a ženy. Dle zákona o důchodovém pojištění se důchodový věk žen odvíjí od počtu ženou vychovaných dětí (§ 32 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění ve spojení s přílohou k tomuto zákonu). Pokud by žalobkyně vychovala jedno dítě (dceru), jak tvrdí, dosáhla by důchodového věku v 62 letech a 8 měsících, jinak až v 63 letech a 10 měsících. Žalobkyně požádala o přiznání starobního důchodu ke dni 1. 8. 2020 v domněnku, že do důchodu půjde přibližně o rok dříve, než je její důchodový věk. Žalovaná ovšem zjistila, že žalobkyně důchodového věku dosáhne až v září 2022, tzn. více, než dva roky po datu, k němuž měla starobní důchod začít pobírat. Určení pozdějšího data jejího důchodového věku tedy ovlivnilo (snížilo) výši procentní výměry jejího důchodu.
8. Podle § 32 odst. 4 téhož zákona platí, že *podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod je splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.*
9. Správní soudy opakovaně řešily podmínku započtení péče o dítě. Dospěly k jednoznačnému závěru, že pro účely započtení péče o dítě je stěžejní naplnit jednak „materiální“ znaky péče, jednak znaky „formální“. Za materiální znak péče lze považovat požadavek, aby matka o dítě pečovala osobně, soustavně a aktivně (srov. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 12. 2003, č. j. 3 Ads 37/2003-49 a ze dne 28. 5. 2015, č. j. 7 Ads 277/2014-43). Formální znak péče pak plyne z požadavků § 20 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění, které označují případy, v nichž vůbec lze uvažovat o osobní péči o dítě. Jde o případy péče o dítě *vlastní* nebo *osvojené* a taxativním výčtem stanovený okruh kategorií *dětí převzatých do péče nabrazujících péči rodičů* (podrobněji viz rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2015, č. j. 10 Ads 66/2015-30, bod 17 a násl., a ze dne 27. 4. 2016, č. j. 6 Ads 112/2015-23, bod 21 a násl.). V každém jednotlivém případě žalovaná musí zkoumat, zda žena, která žádá o uznání péče o dítě, splňuje výše uvedené požadavky. Judikatura dosud nerozšiřovala okruh žen, které by měly nárok na uznání péče o dítě, a to snad jen s jednou výjimkou, kdy soud uzavřel, že neuznání péče o dítě před jeho adopcí, by se přičilo prostému chápání spravedlnosti (rozsudek ze dne 4. 1. 2007, č. j. 6 Ads 34/2006-49).
10. Pro nynější případ je klíčové provedení § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění v již

cit. vyhlášce č. 284/1995 Sb., která v § 4 odst. 1 stanoví, že *do doby péče o dítě potřebné ke splnění podmínky výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod (§ 32 odst. 4 zákona) se započítává též doba, po kterou žena nemohla o dítě osobně pečovat pro nemoc nebo proto, že dítě bylo ze zdravotních důvodů v ústavní péči*.

11. Výše uvedený § 4 odst. 1 cit. vyhlášky – nad rámec § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění – poskytuje ženám, které nemohly o dítě osobně pečovat, dobrodiní uznání doby péče pro účely výpočtu jejich důchodového věku. Tzn. shora uvedené ustanovení je tzv. právní fikcí osobní péče ženy o dítě, i když ve skutečnosti o dítě nepečovala, a to za předpokladu, že o něj nemohla osobně pečovat, jelikož dítě bylo ze zdravotních důvodů v ústavní péči.
12. Podle žalované je pro naplnění fikce osobní péče nutno zjistit, zda se „u dcery žalobkyně jednalo o takové zdravotní postižení, pro které nemohlo být o ni pečováno v jejím domácím prostředí, případně, že bylo nutno poskytovat speciální zdravotní péči, kterou nebylo možno poskytnout v domácích podmínkách“. Citované ustanovení tedy vykládá tak, že fikce osobní péče vzniká jen tehdy, je – li zdravotní postižení takového charakteru, aby znemožňovalo domácí péči, tedy aby ústavní péče byla ze zdravotních důvodů nezbytná. Takový výklad však nemá oporu ani v citované vyhlášce, ani v zákoně o důchodovém pojištění.
13. Vyhláška naopak jasně stanoví, kdy fikce osobní péče vzniká. Je tomu tak tehdy, jestliže jsou splněny kumulativně předpoklady 1. zdravotního postižení dítěte, 2. umístění dítěte z důvodu tohoto zdravotního postižení v ústavní péči, 3. ústavní péče je jediným důvodem, pro který nemohla žena – žadatelka o starobní důchod - o dítě pečovat, tedy poskytovat péči osobně, soustavně a aktivně (jak definovala judikatura). Žádné další podmínky, ani na kvalitu zdravotních důvodů, vedoucích k ústavní péči, zakotveny nejsou. Fikce osobní péče tedy nevznikne v případě, kdy je dítě v ústavní péči z jiných důvodů, např. výchovných. Stejně tak nevznikne v případě, kdy sice dítě je v ústavní péči pro zdravotní důvody, ale ženě - žadatelce o starobní důchod - brání v péči o ně i jiné okolnosti, např. výkon trestu odnětí svobody.
14. Kdyby měl zákonodárce v úmyslu vázat vznik fikce osobní péče na nezbytnost ústavní péče ze zdravotních důvodů, jak se domnívá žalovaná, nepochybně by tak výslovně učinil v zákoně a pro posouzení nezbytnosti zdravotní péče by stanovil výkladová kritéria a příslušný dotčený orgán. Zda ústavní péče byla či nebyla nezbytná, je totiž otázka odborná, pro jejíž zodpovězení by nepochybně byly vytvořeny zákonné předpoklady, jako tomu je v jiných řízeních založených na posouzení zdravotního stavu, např. řízení o přiznání invalidního důchodu či příspěvku na péči.
15. V posuzované věci byla dcera žalobkyně přijata do ústavu sociální péče pro mentální postižení, tedy ze zdravotních důvodů, což sice nevyplývá výslovně z rozhodnutí o vyhovění žádosti, které neobsahovalo odůvodnění, nicméně z žádosti a přílohami k ní, včetně lékařských zpráv, vyplývá, že důvodem bylo mentální postižení dcery žalobkyně, nikoliv důvody jiné. Konečně, tato skutečnost ani není mezi účastníky sporná.
16. Vzhledem k tomu, že v řízení nevyšly najevo skutečnosti, které by žalobkyni znemožnili o dceru pečovat kromě toho, že byla ze zdravotních důvodů v ústavní péči, byly naplněny předpoklady pro vznik fikce osobní péče o dceru podle § 4 odst. 1 citované vyhlášky.
17. Ostatní okolnosti zjišťované žalovanou, tedy zda si žalobkyně brala dceru na víkendy domů, či s ní trávila dovolenou, nebo zda nastoupila do ústavu o několik dnů později pro onemocnění, nejsou pro posouzení věci relevantní.
18. Napadené rozhodnutí je nezákonné, neboť žalovaná vycházela z nesprávného výkladu § 4 odst. 1 vyhlášky, a krajský soud je proto zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení podle § 78 odst. 1, 4 s. ř. s. Žalovaná je podle § 78 odst. 4 s. ř. s. v dalším řízení vázána právním závěrem, že doba, po kterou byla dcera žalobkyně umístěna v ústavu sociální péče pro mládež pro mentální postižení, je dobou předvídanou v § 4 odst. 1 vyhlášky č. 284/1995 Sb.

[Zadejte text.]

19. V řízení byla plně procesně úspěšná žalobkyně, které v souladu s § 60 odst. 1 s. ř. s. vzniklo právo na náhradu nákladů řízení; podle obsahu spisu jí však žádné náklady řízení nevznikly, a proto soud rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá na náhradu nákladů řízení právo.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **lze** podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů po doručení tohoto rozhodnutí k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Podmínkou řízení o kasační stížnosti je povinné zastoupení stěžovatele advokátem, pokud stěžovatel sám nemá vysokoškolské právnické vzdělání.

Ostrava 28. dubna 2022

JUDr. Zora Šmolková
samosoudkyně